

Jonas Žemaitis. 1946 m. rugsėjis.
Iš Okupacijų ir laisvės kovų muziejaus fondų

1953 m. gegužės 30 d., panaudojus migdomąsias dujas, Jurbarko r. Šimkaičių miške įrengtame bunkerioje suimtas Lietuvos laisvės kovos sąjūdžio (LLKS) Tarybos 1949 m. vasario 16 d. Deklaracijos signataras, LLKS Tarybos prezidento pirmininkas, partizanų generolas, ketvirtasis Lietuvos prezidentas **Jonas Žemaitis-Vytautas**. 1953 metai – organizuoto partizaninio pasipriešinimo Lietuvoje pabaiga.

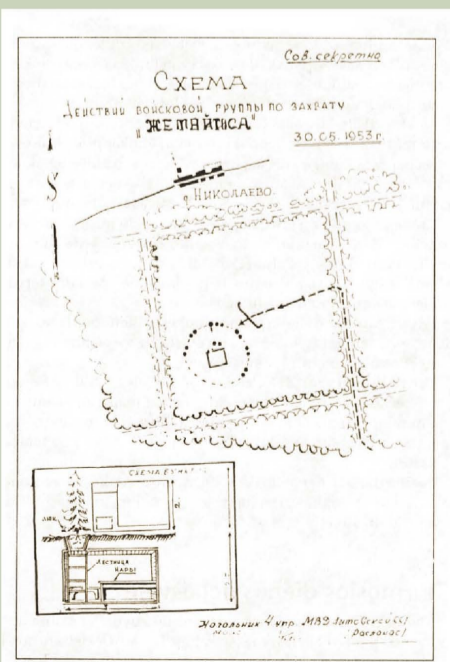

Jungtinės Kęstučio apygardos vadas J. Žemaitis-Tylius (sėdi viduryje) su savo apygardos partizanais apie 1947 m. Iš Okupacijų ir laisvės kovų muziejaus fondų

„Auštant iš Vilniaus Jurbarko link išvažiavo mašinų kolona. Paskubomis buvo sudarytas operacijos planas. Raseiniuose ir Jurbarko kovinėje parengtyje sutelkta plk. Gagarkino vadovaujama vidaus kariuomenė (Nacionalistinio pagrindžio vado J. Žemaičio suėmimo 1953 m. gegužės 29 d. planas). Operacijai vadovavo ministro pavaduotojas L. Martavičius. Komanda buvo didelė:

- specialiosios paskirties būrys („B“ karinė grupė), sukurtas bunkerio šturmui (vadovaujamas kpt. Dzerkalio);
- smogikai Šviesa, Petryla, Drąsuolis, Ivanovas;
- patyrę čekistai – MVD Kauno srities valdybos viršininkas Jakovas Sinicynas, 4-osios valdybos viršininko pavaduotojas mjr. N. Dušanskis, MVD Tardymo skyriaus viršininkas mjr. Grigorijus Liniovas, 4-osios valdybos poskyrio viršininkas vyr. ltn. B. Žilinskas, operatyvinis įgaliotinis su techninių priemonių rinkiniu vyr. ltn. Michailas Korniuščenka ir kt. Kartu buvo ir du tarnybiniai šunys: vienas specialiosios paskirties, išmokytas draskyti žmones, ir kitas – pėdsekys. Dar buvo radistas su racija, šifruotojas ir gydytojas.

Priartėjus prie Šimkaičių miško, atsirado nenumatyta kliūtis: J. Palubeckas (partizanas Simas, suimtas 1953 m. naktį iš gegužės 22 į 23 d.) vėl užsispyrė, kad nerodys bunkerio tol, kol garantinio rašto neatiduos saugoti patikimam žmogui, kuris matytų, jog bunkerį jis išdavė ne savo valia.

J. Žemaičio bunkerio Jurbarko r. Šimkaičių miške šturavimo schema. Nijolė Gaškaitė-Žemaitienė, Žuvusiųjų prezidentas, Vilnius, 2005, p. 350

Pasitarę čekistai tam reikalui išrinko čia pat gyvenantį Šimkaičių kleboną Stasį Tvarijoną. Nors Simas klebono nepažinojo, su pasiūlymu sutiko. Čekistai dar išsiderėjo, kad raštą klebonui atiduos užantspauduotą, o klebonas jį atplėš tik po dviejų mėnesių (iš tikrųjų čekistai, vos išvedę J. Palubecką, iš klebono S. Tvarijono tuoj pat atėmė garantinį raštą ir liepė kunigui pasirašyti, kad įvykį laikys paslaptyste). Simas tikėjosi, kad jei raštas atsidurs klebono rankose, garantija bus patikimesnė. Be to, vylėsi, kad per tas šešias dienas, kai jis išėjo, J. Žemaitis iš slėptuvės jau bus pasitraukęs. [...]

Pradėjus temti visa govėda perėjo Šimkaičių mišką ir paryčiui pasiekė 48-ąjį kvartalą. Kaip visada, saugojo išdaviką nuo nereikalingų akių – J. Palubecką vedė apgaubę palapinsiauste. Jo rankos buvo surištos, batus ir kojas ištepė specialiu tepalu, kad jei pabėgtų, šuo užuostų pėdsakus.

Grupė tamsoje tyliai apsupo bunkerį. Vienuoliktą valandą dienos prie landos atvedė Simą ir čekistą su specialiomis granatomis. Privalėjo J. Žemaitį paimti gyvą.

Per vėdinimo vamzdį J. Palubeckas šūktelėjo: „Tai aš, Simas!“ J. Palubeckui buvo įsakyta pirmiau nuleisti maišą su produktais ir perduoti jį J. Žemaičiui, kuris paprastai pakeldavo dangtį, o tada J. Palubeckas turėjo šokti į slėptuvę ir sutrukdyti J. Žemaičiui nusišauti.

Tačiau dangtis nepakilo. Vyr. ltn. Korniuščenka per vėdinimo angą sviedė specialias granatas ir greitai užkimšo angas. Viduje pasigirdo du šūviai.

Kai atkėlė bunkerio dangtį, visi atrodė žuvę. Per siaurą angą partizanus traukė kaip lavonus, užkabinę kabliu. Čekistai nenorėjo lipti į pilną migdomųjų dujų duobę. Partizanai buvo be sąmonės, o M. Žiliūtė ir J. Žemaitis dar ir sužeisti specialiosios granatos skeveldrų.

Viršuje pradėjo juos gaivinti. Pavėdinę duobę, ištraukė ginklus ir daiktus. Kaip didžiausią grobį čiupo J. Žemaičio portfelį su dokumentais. Nedaug jų buvo likę: kaip tik po žiemos, balandžio mėnesį, J. Žemaitis buvo paprašęs Simo viską padėti į archyvą.

[...]Jei nebūtų pykinę ir skaudėję galvos, J. Žemaičiui gal būtų pasirodę, kad vėl keliauja traukiniu per Europą. Girdėjo kraujo tvinksnius smilkiniuose ir mašinos variklio ūžesį. Nesusivokė, kur esąs, tik juto begalinį silpnumą. Pamanė, kad vėl yra visai paralyžiuotas. Galva trankėsi į kėbulo grindis, buvo tamsu, ant surišūtų partizanų kūnų užmestas brezentas. Iš karto atrodė, kad jie tebėra bunkerioje, kuriame sprogs granatos. „Gal bandykime prasiveržti“, – prisiminė savo paskutinius žodžius.

Ir staiga lyg žaibas būtų perskrodęs tylą ir gražinęs į realybę – išgirdo šlykštą rusišką keiksmą. Pajuto spyrį į šoną, nuo kurio nusirito į kitą kėbulo kraštą. [...] Suprato esąs nelaisvėje.

Paskutinė J. Žemaičio nuotrauka, daryta KGB vidaus kalėjime. Vilnius, 1953 m. Iš Okupacijų ir laisvės kovų muziejaus fondų

Tuo tarpu iš paskos „gaziku“ važiavo L. Martavičius, N. Dušanskis, J. Sinicynas, B. Žilinskas ir Danilčevas. Niekur nestojo, nors buvo vidurdienis. Vežėsi patį didžiausią grobį, koks tik buvo pasitaikęs per pastarąjį dešimtmetį – kontūzytą patį „banditų“ vadą! Ir dar dvi „bandites“ kartu, iš kurių viena atrodė kaip negyva.

Ir vis tiek džiaugėsi – operacija pavyko, likviduotas stambiausias „banditų“ lizdas, bus premijos, apdovanojimai ir paaukštinimai, baigsis pastaruosius du mėnesius be perstojo iš Maskvos plaukę įsakymai ir A. Sniečkaus grūmojimai, kad iki šiol tebesislapsto „pogrindinis prezidentas“, šitas paralyžiuotas banditų „generolas“! L. Martavičius pikta dėbtelėjo į užpakalyje sėdinčius „draugus“, kurie jau leido per rankas butelį naminės – už pergalę!“

Nijolė Gaškaitė-Žemaitienė, Žuvusiųjų prezidentas, Vilnius, 2005, p. 348–353

Paminklas šalia įrengtame bunkerioje 1951 m. gruodžio mėn.–1953 m. gegužės mėn. gyvenusiam ir dirbusiam, o 1953 m. gegužės 30 d. suimtam LLKS Tarybos 1949 m. vasario 16 d. Deklaracijos signatarui, LLKS Tarybos prezidento pirmininkui, generolui J. Žemaičiui-Vytautui atminti. Atidengtas 1998 m. gegužės 24 d. Nuotr. E. Peikštenio, 2019 m. Jurbarko r. VMU Raseinių regioninio padalinio Šimkaičių girininkijos Šimkaičių miškas.